

**СОЦІАЛЬНО-ОСВІТНІ
ДОМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ
СФЕРИ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

Міністерство освіти і науки України
Бердянський державний педагогічний університет
Факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Кафедра соціальної роботи та інклюзивної освіти
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна
Національної академії педагогічних наук України
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Хмельницький національний університет
Запорізький національний університет

СОЦІАЛЬНО-ОСВІТНІ ДОМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

SOCIAL-EDUCATIONAL DOMINANTS OF SPECIALIST'S PROFESSIONAL PREPARATION OF SOCIAL SPHERE AND INCLUSIVE EDUCATION

Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції

23-24 жовтня 2019 року

Бердянськ
2019

УДК 378.091.2:[364.4.08+37.043.2-056.2/.3](082)

П 70

*Рекомендовано ухвалою вченої ради Факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
(протокол № 5 від 28.11.2019 р.)*

Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти: збірник наукових статей / Бердянський державний педагогічний університет ; укладач Петровська К. В. – Бердянськ, 2019 - 274 с.

До збірника увійшли матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти», які виявляють та обґрунтовують тенденції підвищення ефективності підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти. Матеріали збірника будуть корисними для дослідників, науковців, аспірантів, пошукачів, викладачів, здобувачів.

The collection consists of materials of Ukrainian scientific-practical Internet-conference «Social-educational dominants of specialist's professional preparation of social sphere and inclusive education» which defining and explaining trends of increasing of effective specialist's professional preparation of social sphere and inclusive education. The materials of the collection will be useful for researchers, scientists, graduate students, prospectors, lecturers, students.

Автори несуть персональну відповідальність за достовірність наданих матеріалів та правильність цитування.

УДК 378.091.2:[364.4.08+37.043.2-056.2/.3](082)

П 70

© Кафедра соціальної роботи
та інклюзивної освіти,
ФДССО, БДПУ, 2019

ВІДБУЛАСЬ ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ «СОЦІАЛЬНО-ОСВІТНІ ДОМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ»

(м. Бердянськ, Бердянський державний педагогічний університет,
кафедра соціальної роботи та інклюзивної освіти,
23-24 жовтня 2019 року)

23-24 жовтня 2019 року
Бердянського державного педагогічного університету відбулася Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція «Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти».

Ініціатором проведення Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції виступила кафедра соціальної роботи та інклюзивної освіти БДПУ. Співорганізаторами заходу були Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Хмельницький національний університет, Запорізький національний університет.

Обговорення актуальних питань за тематичними напрямками Інтернет-конференції проводилось на восьми секціях в Інтернет-офлайні. Зокрема обговорювалися такі питання: створення інклюзивного середовища та впровадження інклюзивної освіти в закладах освіти; підготовка соціальних працівників у системі порівняльно-педагогічних досліджень; освіта впродовж життя у професійному розвитку фахівців соціальної сфери і сфери освіти; формування основ професійної компетентності фахівця соціальної сфери в умовах закладу вищої освіти; соціально-педагогічні аспекти соціального захисту вразливих верств населення в сучасних реаліях; вибрані питання зі спеціальної педагогіки та проектування корекційно-розвивальних програм.

Участь в конференції взяли представники різних закладів освіти і установ України, зокрема педагогічні, науково-педагогічні працівники, аспіранти, здобувачі вищої освіти, директора установ тощо. Було подано 57 заявок та надіслано наукові статті.

ЗМІСТ

ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Ілішова О. Інклюзивне освітнє середовище закладу дошкільної освіти	7
Котляр С. Створення інклюзивного освітнього середовища в сучасних закладах освіти	10

ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Авраменко У. Swot-аналіз соціально-педагогічної роботи з сім'ями в інклюзивних школах	15
Босенко М., Колесник Л. Використання інноваційних технологій в організації навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами	20
Захарова Н. Раннє втручання: нормативно-правовий аспект	22
Захарова Н., Сердюченко А. Раннє втручання як актуальна соціальна проблема ..	27
Онищенко С. Робочі зошити в умовах дистанційної освіти учнів в інклюзивному середовищі	31
Письмак О., Сиротинська М. Програма трудової реабілітації осіб з інвалідністю	34
Савченко Л. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами	42
Шевченко С. Соціально-психологічні фактори ефективної реабілітації осіб з обмеженими можливостями	48

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У СИСТЕМІ ПОРІВНЯЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Олійник І. До питання професійної підготовки соціальних працівників	54
Нагорна А. Підготовка фахівців соціальної сфери до роботи в системі сексуальної освіти	58

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ У ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ І СФЕРИ ОСВІТИ

Бородіна О. Освіта впродовж життя – вимога сьогодення	64
Калаур С. Неперервність професійної підготовки майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності в системі коледж-університет як вимога часу	68
Кобюк Ю. Проблеми професійного становлення і розвитку майбутніх вчителів початкових класів	72
Малютіна Н., Москальова Л. Ефективність тренінгової роботи з педагогічними працівниками	75
Рідкодубська Г. Професійна мобільність в структурі професійного розвитку майбутнього фахівця соціальної сфери	81
Самко А. Проблема освіти дорослих у контексті наукової спадщини С. Гончаренка	84

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ У МОВАХ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Багрій В. Роль та взаємозв'язок саморозвитку та самовиховання у розвитку особистості	89
Гаврус Н., Попівща Н. Формування основ професійної компетентності фахівця соціальної сфери в умовах закладу вищої освіти	93
Келемен А. Формування педагогічної культури майбутніх соціальних	99

працівників: теоретичні та практичні аспекти	
Копил Д., Попова А. Сучасні тренди проведення профорієнтаційної роботи у діяльності соціального педагога	104
Котляр В. Твори художньої літератури і мистецтва як педагогічні засоби викладання	110
Лісна-Міськів Н. Психолого-педагогічні аспекти підвищення мотиваційної спрямованості та розвитку позитивного ставлення студентів до навчання	113
Михайленко Н. Формування гендерної компетентності фахівця із соціальної роботи як необхідна складова підготовки до професійної діяльності	118
Олійник К. Роль дидактичних ігор у формуванні риторичної культури майбутніх соціальних працівників	121
Петровська К. Формування основ проектної компетентності майбутніх надавачів соціальних послуг в умовах закладу вищої освіти	125
Петровська К., Сердюченко А. Формування готовності майбутніх фахівців соціальної сфери до неформальної освіти в межах формальної освіти	131
Романовська Л. Ммісце та роль консультування у професійній діяльності майбутнього соціального працівника	134
Тургенєва А., Шалупня Є. Організація діяльності соціального педагога та органів самоврядування здобувачів освіти: прикладний аспект	139
Сеага Семмі Потреба цілеспрямованої діяльності з підлітками, що мають підвищений рівень агресії	146
Човган О. Потенціал тренінгів у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників	150

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВРАЗЛИВИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Аверіна Д., Вербець В. Методи боротьби з боулінгом	155
Бриндіков Ю. Шляхи зародження та попередження булінгу	161
Голова Н. Соціально – педагогічні аспекти роботи соціального працівника з молоддю схильною до асоціальної поведінки	169
Демиденко Н., Москальова Л. Соціально-педагогічний супровід дітей-сиріт як актуальна проблема сьогодення	173
Дибко К. Соціально – педагогічні аспекти соціально захисту вразливих верств населення в сучасних реаліях	177
Єрьоміна Л., Познякова А. Роль тьютора у соціальному житті учнів	182
Єрьоміна Л., Чудакова В. Сім'я як інститут соціокультурного розвитку дитини ..	184
Кашкарьова Л. Програма профілактики булінгу в закладах загальної середньої освіти	188
Кириліна О., Чабан Н. Походження тьюторської діяльності та реалії сьогодення ..	195
Коляда Т., Солонська А. Арт-терапія як засіб корекції страхів у дітей старшого дошкільного віку	198
Кузьменко В., Нечет О. Тьюторський супровід в початковій, середній та старшій школах	201
Магомедова Я., Мільчевська Г. Формування просоціальної поведінки неповнолітніх, які знаходяться в конфлікті з законом в умовах ювенальної пробації	204
Мільчевська Г., Шевченко Ю. Тьюторський супровід як технологія відкритої освіти	210

Шкляр А. Профілактика правопорушень неповнолітніх: сутнісна характеристика	212
Якубова Л. Теоретичні основи профілактики наркотичної залежності серед підлітків	217

ВИБРАНІ ПИТАННЯ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Безух В., Солонська А. Особливості ігрової діяльності дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення	221
Бойко-Гагарін А. Мовою нумізматика до незрячих	225
Бондар Ю. Використання інтерактивних технологій в освітньому процесі початкової школи	229
Гуренко О. Дейзі-бібліотека як засіб навчання молодших школярів з вадами зору в школі з інклюзивним навчанням	233
Жейнова С., Ларцева Т. Використання дидактичних ігор для формування вимовної сторони мовлення у дітей дошкільного віку з фонетико-фонематичним недорозвиненням	241
Кавко М. Розвиток мовлення дітей з аутичним спектром засобами ігор	246

ПРОЕКТУВАННЯ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНИХ ПРОГРАМ

Апухтіна В. Методичні рекомендації з розвитку довільної діяльності у молодших школярів	251
Гевчук Н., Жиляк Н. Тренінг як засіб підготовки працівників освіти до роботи в інклюзивному середовищі	256
Лацко Д., Жейнова С. Роль гри у трудовому вихованні дошкільників середнього дошкільного віку	261

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ВИБРАНІ ПИТАННЯ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

В. Безух,

здобувач вищої освіти

Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького

А. Солонська,

асистент кафедри соціальної роботи,

соціальної педагогіки та дошкільної освіти

Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького

УДК 376-056.264-053.4:37.091.33-027.22

ОСОБЛИВОСТІ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

У статті проаналізовано психолого-педагогічні дослідження з проблеми формування ігрової діяльності дітей дошкільного віку з загальним недорозвиненням мовлення. Визначено сутність поняття «загальне недорозвинення мовлення». Охарактеризовано особливості ігрової діяльності дітей дошкільного віку згідно трьох рівнів загального недорозвинення мовлення.

Ключові слова: ігрова діяльність, загальне недорозвинення мовлення, діти дошкільного віку.

Psychological and pedagogical researches on the problem of formation of play activity of preschool children with general underdevelopment of speech are analyzed in the article. The essence of the concept of "general underdevelopment of speech" is defined. The characteristics of play activities of preschool children according to three levels of general underdevelopment of speech are characterized.

Keywords: game activity, general underdevelopment of speech, children of preschool age.

Гра – це провідний вид діяльності дитини дошкільного віку. Гра відіграє важливу роль у формуванні мовлення дітей дошкільного віку. Це найближча та цікава для дитини діяльність, в якій вона може проявити себе та контактувати з навколишнім світом [4, с. 9]. На сьогоднішній день зростає кількість дітей, які мають порушення мовлення, а саме, загальне недорозвинення мовлення.

Виникнувши в ранньому віці на основі предметно-маніпулятивної діяльності, гра для дитини дошкільного віку стає творчою формою відображення навколишнього життя, де яскраво проявляються особливості дитячої уяви, мислення, активність та потреба у спілкуванні. Про це говорили такі вчені: Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Запорожець. Так, наприклад, Д. Ельконін, зазначав, що гра для дитини дошкільного віку виступає засобом пізнання світу, де вона розвиває свої фізичні та розумові здібності, пізнавальні процеси, креативність та вольові якості. На сучасному етапі

питанням взаємозв'язку гри та мовлення займалися такі вчені, як А. Бондаренко, В. Захарченко, Г. Григоренко, Л. Артемова, О. Сорокіна, О. Усова, Т. Маркова.

Проаналізувавши роботи різних науковців, можна дійти висновку, що граючись та виконуючи конкретні ігрові дії у дітей активізується мовлення. Над питаннями ігрової діяльності дітей із загальним недорозвиненням мовлення працювали такі дослідники, як В. Глухів, Г. Косова, Р. Левіна, Т. Філічева, Ю. Гаркуша. Так, Р. Левіна акцентувала увагу на тому, що у них порушене не тільки мовлення, а й присутнє відставання у розвитку всіх психічних процесів. У них спостерігаються певні особливості в розвитку пам'яті, мислення, уваги, що явно впливають на ігрову діяльність [3, с. 445].

Ю. Рібцун зазначав, що діти із загальним недорозвиненням мовлення значно відстають від своїх однолітків з нормальним розвитком мовлення в точному відтворенні дій предметами та порушують послідовність дій в грі, викидаючи з неї основні частини. Для дітей з таким порушенням характерне зниження вербальної пам'яті, відставання в розвитку абстрактно-логічного мислення. Дошкільнятам з загальним недорозвиненням мовлення, у порівнянні з однолітками з нормальним розвитком мовлення, потрібно більше часу для включення в ігрову діяльність. Адже, у таких дітей в процесі гри можуть спостерігатися паузи, ігрова діяльність може виснажувати дошкільників з порушенням мовлення [5, с.78-80].

У своїх працях Х. Сайко та Ю. Шаблінська говорили про те що, діти із загальним недорозвиненням мовлення потребують значно більшого втручання дорослих в гру у порівнянні з дітьми з нормальним мовленнєвим розвитком. Це відбувається через те, що такі діти не можуть грати в колективі, в них не має стійкого інтересу до ігрової діяльності. Особливістю ігрової діяльності дітей з загальним недорозвиненням мовлення є труднощі спілкування з іншими дітьми під час гри, що свідчить про несформованість навичок комунікації і це яскраво проявляється в поведінці дошкільнят в момент гри. Дослідники, відзначали, що потрібно розвивати не тільки мовлення, але й працювати над ігровими та комунікативними навичками дітей із загальним недорозвиненням мовлення [6, с.465].

В. Калягін та Т. Овчіннікова вказували на те, що найбільша затримка в ігровій діяльності відбувається у дітей з I рівнем ЗНМ: дії дитини мають одноманітний наслідувальний характер, коли наприклад дитина, маніпулює з іграшкою, але при цьому не виконує з нею ігрові дії. Найчастіше всього дії з іграшкою у дитини, яка має таке порушення не мають розгорнутого характеру. В колективі діти з типовим мовленнєвим розвитком можуть триматися осторонь дітей з загальним недорозвиненням мовлення або виконувати допоміжні вторинні ролі та не вступати в словесний контакт. Також у дітей з I рівнем ЗНМ спостерігається порушення емоційного розвитку, тому гра для них проходить без задуму, а дії інших дітей часто бувають незрозумілі.

Взагалі, загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ) – складне мовленнєве порушення, при якому у дитини з нормальним слухом та інтелектом порушуються усі компоненти мовлення: фонетика, лексика, граматики, зв'язне мовлення. Мовлення – це

не лише найважливіший спосіб спілкування, але й засіб здобуття та акумулювання знань. Достатній рівень мовленнєвого розвитку є запорукою та своєрідним фундаментом для повноцінного психічного розвитку особистості [1, с.135].

Мовленнєве недорозвинення може бути виражене в різному ступені: від повної відсутності мовленнєвих засобів спілкування до розгорнутого мовлення з окремими елементами лексико-граматичного та фонетичного недорозвитку. Загальне недорозвинення мовлення може спостерігатись при алалії, афазії, ринолалії, дизартрії, коли виявляється одночасно недостатність словникового запасу, граматичної будови і прогалини в фонетико-фонематичному розвитку. Під час переходу дитини з одного рівня на інший відзначається поява нових мовленнєвих можливостей, підвищення мовленнєвої активності, зміна мотиваційної основи мовлення та її наочно-смыслового змісту, мобілізацією компенсаторних функцій. Індивідуальний темп просування дитини визначається тяжкістю первинного дефекту і його формою.

Класифікацію проявів ЗНМ розробила Р. Левіна, яка виокремила три рівні:

I рівень (характеризується тим, що активний словник перебуває в зародковому стані, наявне белькотіння, звуконаслідування, невелика кількість загальноновживаних слів. Пасивний словник ширше активного, фразове мовлення відсутнє. Дитина може позначати різні дії, предмети одним словом, але різницю між ними намагається пояснити жестами. Діти розуміють інструкції, які їм пропонують та виконують відповідні дії).

II рівень (у дітей наявний побутовий словниковий запас, іменники, дієслова. Словник дитини збагачується за рахунок прикметників та прислівників. Присутні спроби зміни за родами, числами, відмінками, але вони невдалі. Наявне фразове мовлення, покращується розуміння мовлення, звуки значно поширені. Зв'язне мовлення знаходиться у зародковому стані. Діти вміють виконувати двоступневі інструкції).

III рівень (у мовленні дітей з'являється просте речення. Дитина не користується прикметниками у мовленні. Наявні помилки у граматичних формах, в узгодженні слів між собою, у звуковимові. Проявляється не вміння поширювати речення, описувати. Діти плутають близькі за звучанням слова).

Для дітей з I рівнем ЗНМ характерна низька самостійна ігрова діяльність. Такі діти не вміють самостійно організовувати ролі в сюжетній грі, їм потрібна допомога дорослого. Без дорослого у них можлива лише гра з деякими елементами сюжету, вона не є колективною, це гра поряд. Роль не визначає поведінку дитини, лише проаналізувавши її ігрову діяльність, можна зрозуміти, яку роль вона на себе взяла. У деяких випадках спостерігається використання предметів-заміслювачів. Під час гри діти з таким рівнем загального недорозвинення мовлення мало емоційні. Зміст багатьох ігор та правил для них недоступний. Під час дидактичних ігор діти часто забувають правила, гублять основну мету, їм потрібна допомога дорослого. Під час рухливих ігор діти також не виконують всі правила, що призводить до хаосу.

У дітей з II рівнем ЗНМ ігрова діяльність проявляється набагато краще. При II рівні ЗНМ діти вже вміють керувати власною ігровою діяльністю, дотримуватись зразка правил гри та грати відповідно до ролі. У дітей розширюється тематика ігор, збільшується тривалість гри та кількість ігрових дій. Переважно діти грають підгрупами. За правильної організації ігрового процесу, діти доводять гру до кінця.

Для дітей з III рівнем ЗНМ ігрова діяльність відповідає нормі, але є певні особливості, які пов'язані насамперед з порушеннями мовлення, які проявляються при виконанні ролей так як є мовленнєвий супровід. Найбільші труднощі у дітей цього рівня проявляються в словесних іграх та іграх з правилами, які передбачають великий словесний потік [2, с.145].

Підсумовуючи вище сказане, можна дійти висновку, що загальне недорозвинення мовлення досить складне порушення. Гра як провідний вид діяльності у дошкільному віці активно сприяє формуванню відсутніх мовленнєвих компонентів та корекції вже сформованих, але у дітей із загальним недорозвиненням мовлення вона має свої особливості. Та все одно гра не втрачає свого значення для розвитку особистості. Тож головною задачею логопеда є не тільки розвиток мовлення дитини, але й кропітка робота над ігровою діяльністю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А.М. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників. Мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Навчально-методичний посібник / А.М. Богуш, Н.І. Луцан. – Київ: Слово, 2008. – 187 с.
2. Конопляста С. Ю. Логопсихологія: Навч. Посіб. / С. Ю. Конопляста, Т. В. Сак. – К. : Знання, 2010. – 293 С
3. Логопедія. Підручник. Третє видання, перероблене та доповнене / За ред. М.К. Шеремет. –К.: Видавничий Дім “Слово”, 2014. –672 с.
4. Немикіна Л. Гра-змагання як мета корекції мовлення учнів. Робота з першокласниками які мають загальне недорозвинення мовлення / Л. Немикіна // Початкова освіта. – 2009. –№ 41. –С.9–10.
5. Рібцун Ю. В. До проблеми вивчення порушень мовленнєвого розвитку молодших дошкільників із ЗНМ /Ю. В. Рібцун // Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції: (23–24листоп. 2005 р.). – К., 2005. – С. 78–81
6. Сайко Х. Я. Особливості застосування гри в системі формування лексичної компетентності дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення / Х. Я. Сайко, Ю. В. Шаблінська // Молодий вчений. – 2017. – №3. – С. 466-470